

DEVELOPING A METHODOLOGY FOR TESTING THE RELATIONSHIP BETWEEN TAX LITERACY AND THE LEVEL OF TAX COMPLIANCE

PhD. Ramona-Anca NICHITA¹

Abstract:

In the field of tax behavior, among the multitude of economic, psychological, political or sociological determinants, tax literacy defined as the level of basic tax knowledge is said to influence taxpayers' compliance decisions. Namely, the more knowledgeable taxpayers are with respect to tax issues, the more likely it is for them to fully disclose their revenues. The current paper draws on this assumption.

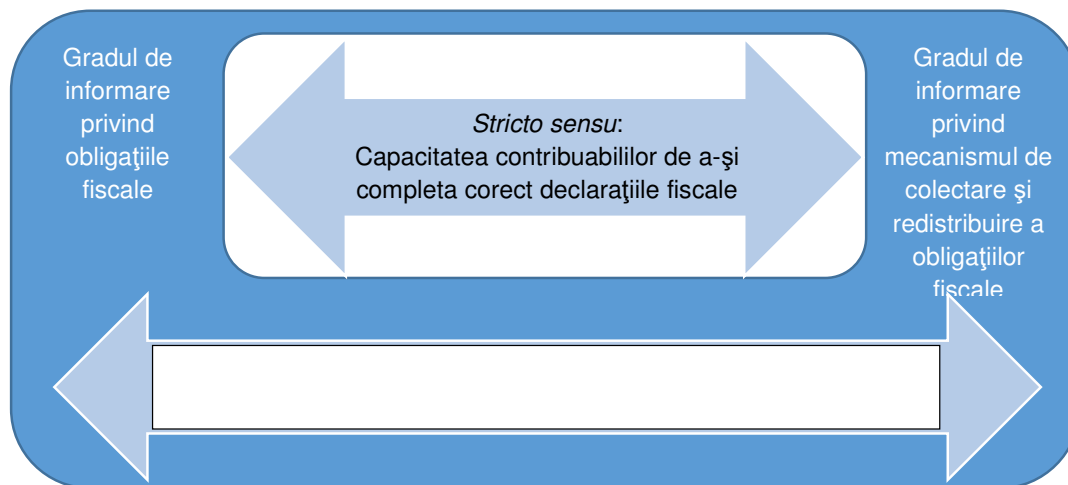
Cuvinte cheie: educație fiscală; conformare fiscală; comportament fiscal; studiu empiric.

Clasificare JEL: F62; G18; H26.

1. INTRODUCERE

Pe lângă dobândirea și menținerea unor nivele ridicate de educație financiară, autoritățile ar trebui să acorde o atenție specială și să îmbunătățească aspectul deseori neglijat, dar esențial pentru funcționarea adecvată a unei societăți moderne finanțate prin sistemul de obligații fiscale, i.e., *educația fiscală*.

Deși studiile circumscrise subiectului legat de educația fiscală sunt puține (Cvrlje, 2015) dar în crescendo, nu există încă o definiție standard general acceptată a conceptului de educație fiscală. În opinia mea, educația fiscală poate fi definită *stricto sensu* și *lato sensu*. *Stricto sensu*, educația fiscală vizează capacitatea contribuabililor de a-și completa corect declarațiile fiscale (Howard, 2005; James, 2012).

Figura 1.1.Reprezentarea grafică a definiției conceptului de educație fiscală.

Sursa: Proiecție proprie.

Lato sensu, educația fiscală este legată de nivelul de cunoștințe fiscale deținute de contribuabili (Niemirowski, Baldwin & Wearing, 2003; Niemirowski et al., 2002;

¹ Dr., post-doctorand, Academia Română, ancaramona.nichita@gmail.com.

Schmölders, 1959, 1960) și constă în gradul de informare privind atât obligațiile fiscale (i.e., taxe, impozite, contribuții sociale; taxonomia acestora), cât și modul în care funcționează mecanismul de colectare și redistribuire a obligațiilor fiscale (e.g., obligativitatea și necesitatea onorării lor).

2. ELABORAREA METODOLOGIEI DE TESTARE A LEGĂTURII EDUCAȚIE FISCALĂ – CONFORMARE FISCALĂ

Am selectat ca metodă empirică de abordare științifică a obiectului cercetării ancheta pe bază de chestionar. Astfel, am elaborat instrumentul cercetării empirice având ca punct de pornire studii precum ANZ și The Social Research Centre (2015), Bumcrot, Lin și Lusardi (2011), Furnham (2005), Kirchlner, Maciejovsky și Schneider (2005) sau Stănculescu (2010).

În acest sens, comparativ cu alte studii axate exclusiv pe evaluarea nivelului cunoștințelor financiare sau fiscale, lucrarea de față se bazează pe un chestionar complex, întocmit cu scopul de a surprinde, pe lângă nivelul educației fiscale, deopotrivă reprezentări, atitudini, opinii și intenția de conformare fiscală.

Economistul german Günter Schmölders (1960: 38) afirma că orice demers de evaluare a comportamentului fiscal al contribuabililor ar trebui să debuteze cu aflarea răspunsului la întrebarea „Cum se oglindește statul în mintea cetățenilor?”. Aceasta deoarece conștientizarea rolului statului determină cristalizarea sentimentelor civice și fiscale, precum și a atitudinilor fundamentale cu privire la problemele autorităților publice. Parafrazând raționamentul lui Schmölders, consider că un demers de evaluare a nivelului educației fiscale trebuie să fie precedat de examinarea modului în care concepte de bază din sfera fiscalității se reflectă în mintea cetățenilor. Identificarea acestor reprezentări sociale facilitează într-o anumită măsură înțelegerea atitudinilor și opiniilor cetățenilor cu privire la acțiunile autorităților statului, precum și intenția lor de a se conforma codului fiscal.

Per ansamblu, chestionarul include 34 de itemi prin intermediul cărora am examinat mai multe aspecte, precum:

- Prima secțiune: **reprezentări sociale** ale conceptelor de impozit, taxă și contribuție socială obligatorie (3 itemi);
- Secțiunea a doua: **atitudini și opinii** privind bunurile și serviciile publice oferite de stat și sistemul de impozitare (5 itemi);
- Secțiunea a treia: **nivelul educației fiscale** (15 itemi);
- Secțiunea a patra: **intenția de conformare** (11 itemi).

Secțiunea datelor socio-demografice conține 8 variabile, și anume: genul; vârsta (ani împliniți); ultimul nivel de învățământ absolvit; specializarea; statutul ocupațional principal în prezent; venitul lunar brut; principala sursă de venit; mediul de proveniență al respondentului.

După prezentarea instrucțiunilor referitoare la modalitatea de completare a chestionarului, prima secțiune vizează examinarea reprezentărilor sociale pe care subiecții și le formează cu privire la conceptele de impozit, taxă și contribuție socială obligatorie. Astfel, subiecților li se cere să enumere în interiorul unui chenar toate cuvintele pe care le asociază cu fiecare dintre cele trei concepte (e.g., „Enumerați toate cuvintele (asocierile) care vă vin în minte atunci când vă gândiți la conceptul de impozit”).

Secțiunea a doua examinează atitudinile și opiniile subiecților referitoare la bunurile/serviciile publice oferite de stat, precum și sistemul de impozitare. Prin urmare, subiecții sunt rugați să: să indice gradul de mulțumire privind calitatea bunurilor și serviciilor oferite de stat; să evalueze nivelul obligațiilor fiscale plătite; să evalueze calitatea a șase bunuri/servicii oferite de stat; să aprecieze concordanța dintre nivelul obligațiilor fiscale plătite și calitatea bunurilor/serviciilor oferite. În cazul primilor trei itemi, am folosit o scală de răspuns tip Likert cu 9 trepte, de la 1 = foarte nemulțumit/foarte scăzut/foarte slabă la 9 =

foarte mulțumit/foarte ridicat/foarte bună. Ultimul item al acestei secțiuni constă într-o întrebare deschisă prin intermediul căreia subiecții pot sugera modalități de îmbunătățire a calității bunurilor/serviciilor oferite de stat.

Secțiunea a treia evaluează nivelul propriu-zis al educației fiscale (NEF) prin intermediul a 12 itemi. Primul item determină măsura în care respondenții sunt la curent cu atribuțiile Ministerului Finanțelor Publice și a altor cinci instituții aflate în subordinea sa (i.e., Agenția Națională de Administrare Fiscală; Comisia Națională de Prognoză; Direcția Generală Antifraudă Fiscală; Direcția Generală a Vămilelor; Direcția Generală de Integritate). În cazul fiecărei instituții, scala de răspuns utilizată este una dihotomică de tipul „da” sau „nu”. Următorii 11 itemi investighează cunoștințele teoretice și practice ale respondenților cu privire la concepte elementare din sfera fiscalității, și anume:

- instituția care stabilește obligațiile fiscale la nivel național (1 item);
- taxonomia obligațiilor fiscale (6 itemi);
- tipologia cotelor de impozitare a venitului/profitului (1 item);
- calcule simple privind determinarea valorii unui bun înainte de impozitare directă și indirectă (2 itemi);
- beneficiile generate de plata integrală anticipată a impozitelor locale (1 item).

Fiecare întrebare are patru variante de răspuns, inclusiv opțiunea „nu știu/nu răspund” (Brace, 2013: 47), iar doar una dintre ele este corectă. În Anexa 1, răspunsurile corecte sunt marcate cu litere aldine.

Prin intermediul ultimilor trei itemi, respondenții își autoevaluează nivelul cunoștințelor fiscale (i.e., „În opinia dumneavoastră, cunoștințele fiscale sunt...”), indică sursa de informare utilizată cu precădere de aceștia pentru a fi la curent cu problematicile fiscale din România (i.e., „Ce sursă de informare folosiți de obicei pentru a fi la curent cu obligațiile fiscale existente în România?”) și aleg dintr-o listă predefinită maximum trei instituții care în opinia lor ar putea furniza populației un program de educație fiscală.

Secțiunea a patra evaluează în linii mari intenția de conformare a respondenților. Cei 11 itemi au fost validați în literatura de specialitate, fiind utilizați în prealabil în studii precum Alm și Torgler (2006), Kirchler și Wahl (2010), Wahl, Kastlunger și Kirchler (2010), Kogler et al. (2013), deopotrivă pe eșantioane alcătuite din studenți și liber profesioniști. Mai precis, itemii 1-5 măsoară intenția de conformare voluntară prin intermediul unor afirmații care exprimă diferite motivații de conformare la plata obligațiilor fiscale (e.g., Când plătesc impozitele în România conform reglementărilor în vigoare, fac acest lucru ... pentru a sprijini statul și pe ceilalți cetățeni”). Itemii 6-10 măsoară intenția de neconformare prin scenariile care prezintă exemple clare de evaziune fiscală. Respondenții trebuie să estimeze probabilitatea cu care ar comite evaziune fiscală, evaluând fiecare exemplu din perspectiva unui proprietar de afaceri (e.g., „Un client a plătit în numerar și nu v-a solicitat factură și/sau chitanță. Ați putea omite în mod intenționat înregistrarea acestui venit din declarația privind impozitul anual. Cât de probabil este să omiteți acest venit?”). Ultimul item surprinde nivelul moralității fiscale, prin indicarea gradului în care respondenții consideră evaziunea fiscală nejustificată (i.e., „Considerați că evaziunea fiscală este întotdeauna nejustificată, întotdeauna justificată sau undeva la mijloc?”). Pentru această secțiune, am folosit o scală de răspuns tip Likert cu 9 trepte, de la 1 = dezacord total/foarte improbabil/întotdeauna nejustificată la 9 = acord total/foarte probabil/întotdeauna justificată.

Mulțumiri

Această lucrare a beneficiat de suport financiar prin proiectul „Rute de excelență academică în cercetarea doctorală și post-doctorală – READ”, contract nr. POSDRU/159/1.5/S/137926, Beneficiar Academia Română, proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013.

BIBLIOGRAFIE

ANZ & The Social Research Centre (2015). ANZ Survey of Adult Financial Literacy in Australia: Full Report of the Results from the 2014 ANZ Survey. Disponibil la: <http://www.financialliteracy.gov.au/research-and-evaluation/australian-research-and-evaluation>

Bumcrot, C.B., Lin, J. & Lusardi, A. (2011). The geography of financial literacy: A report. *Financial Literacy Center Working Paper* WR-893-SSA.

Cvrlje, D. (2015). Tax literacy as an instrument of combating and overcoming tax system complexity, low tax morale and tax non-compliance. *The Macrottheme Review*, 4(3), 156-167.

Howard, M. (2005). *Public sector economics for developing countries*. University of the West Indies Press, Kingston.

James, S.R. (2012). *A dictionary of taxation*, Ediția a II-a. Cheltenham: Edward Elgar Publishing.

Kirchler, E., Maciejovsky, B. & Schneider, F. (2005). Everyday representations of tax evasion, tax avoidance, and tax flight: Do legal differences matter?. *Journal of Economic Psychology*, 24(4), 535-553.

Niemirovski, P., Baldwin, S. & Wearing, A. (2003). Tax related behaviours, beliefs, attitudes and values and taxpayer compliance in Australia. *Journal of Australian Taxation*, 6, 132-165.

Niemirovski, P., Wearing, A.J., Baldwin, S., Leonard, B. & Mobbs, C. (2002). The influence of tax related behaviours, beliefs, attitudes and values on Australian taxpayer compliance. Is tax avoidance intentional and how serious an offence is it?. ATAX University of New South Wales, Sidney.

Schmölders, G. (1960). *Das Irrationale in der öffentlichen Finanzwirtschaft*. Frankfurt am Main: Suhrkamp.

Stănculescu, M.S. (2010). *Analysis of the financial literacy survey in Romania and recommendations*. Comprehensive report prepared for the World Bank.